

IVAN POLEDŇÁK: VÁŠEŇ ROZUMU
SKLADATEL JAN KLUSÁK – ČLOVĚK, OSOBNOST, TVŮRCE
Univerzita Palackého, Olomouc 2004

Alena Burešová

V roce Klusákových sedmdesátin vyšla o něm obsáhlá monografie s atraktivním, lehce provokativním názvem, který ostatně pochází z Klusákovy tvůrčí dílny: „... vedle vášně citů či smyslovosti je i vašeň rozumu, která /... necháme-li rozum vystoupit z jeho mezi a běžet bez otěží //kterým se říká rozumnost// kam chce, může nás donést až do oblasti za rozumem, kam bychom se jinak nedostali, ale kde najdeme právě to, co jsme hledali...“

Ačkoliv Jan Klusák zůstal téměř po celý život stranou různých tvůrčích i jiných mocenských seskupení, setkal se s mnoha osobnostmi jako autor orchestrálních i komorních skladeb, oper (152 autonomních kompozic), autor filmové a scénické hudby, herec ve filmech i na scéně Divadla Jára Cimrmana. Vedle toho uplatnil své rozsáhlé vědomosti jako hudební publicista. Přibližně ve čtvrté dekádě byl zaujat esoterickými úvahami a spolu s matematickými schopnostmi zúročil toto studium v astrologii a při krystalizaci svého tvůrčího procesu (princip invence).

Pro autora s mimořádnou šíří i hloubkou vědomostí, který přitom dokázal – aniž si ublížil – balancovat v různých protikladných sférách činností, je myslím štěstím, najde-li monografa odpovídající úrovně, schopného sledovat jeho tvorbu i poetiku s porozuměním, uznáním i kritickým odstupem. Ivan Poledňák tyto kvality má. Je přitom dlouholetým přítelem skladatele, je také výsostně erudovaným vědcem, autorem řady oceňovaných publikací a studií z různých oborů muzikologie. A nejen to: Poledňák má velký vypravěčský dar, dovede psát poutavě, aniž by to bylo na úkor přesnosti, a o mnohovrstevnatých jevech píše tak, aby ho čtenář podle své způsobilosti mohl sledovat v nižších i vyšších patrech výkladu.

Hudební veřejnosti nabízí neortodoxně pojatý spis, v němž lze najít poutavou literaturu nejen o Janu Klusákovi, ale také o událostech v různých oblastech kulturního života (zvláště Prahy) v druhé polovině minulého století.

Publikace (414 stran) má čtyři velké oddíly: *Život a tvorba v běhu času*, *Osobnost a dílo v pozastaveném čase*, *Osy a úběžníky Klusákovy (hudební) tvorby*, *Dokumentace*. Z hlediska formy obsahuje část beletristicko-epickou, v níž sleduje chronologii událostí skladatelova života, jiný charakter mají průsečíky, které přibližují jakési „záhudbí“ autorské osobnosti, jeho kontakty s lidmi, názory na svět, na hudbu vlastní i jiných osob – např. Životní styl, zvyky, inklinace, Svět žen, Svět (hudebních) přátel, Klusák a literatura, Klusák jako autor textů o hudbě a hudebnících, Klusák o umění, hudbě, hudebnících, skladbách atd. Ivan Poledňák píše o Janu Klusákovi se vstřícným porozuměním, mnohdy s obdivem, avšak je schopen mezi řádky zaznamenat i ty povahové rysy, které vedly skladatele k určité osamocenenosti a občas i ke kontroverzním reakcím. Je přitom dobrým průvodcem v množství prací, přibližuje Klusákovu scénickou hudbu (zejména pro inscenace O. Krejčí), a ovšem jeho hudbu k filmům vynikajících režisérů – např. V. Chytilové, E. Schorma, J. Němce, J. Jirše, E. Krombachové, J. Bočka, J. Brdečky, z nichž mnohé získaly prestižní ceny doma i v zahraničí. Jinou spoluprací představuje pozdější film s J. Menzlem (Žebrácká opera), anebo hudba k němým filmům (např. znovuoživený zájem o Machatého Erotikon), ale také zpopularizovaná hudba z televizního Dietlova seriálu Nemocnice na okraji města, a ovšem také Klusákova hudba k inscenacím v divadle J. Cimrmana a následně vlastní operní pasticcia (Úspěch českého inženýra v Indii, Bertram a Mescalinda).

Součástí práce jsou i analytické kapitoly, v nichž jsou komparace dobových i současných reflexí díla v kritikách a studiích (např. E. Herzoga, V. Lébla, i samotného I. Poledňáka, nebo P. Kofroně, M. Srnky, M. Honse a dalších.). Do tohoto oddílu jsou včleněny i ukázky z 11 Klusákových partitur, z nichž některé jsou zároveň i ukázkami autorského rukopisu. Poledňák otevírá cestu k porozumění Klusákovu hudebnímu myšlení, jeho tvůrčímu procesu. Nejvíce je výklad zaměřen na objasnění bohatosti kompoziční práce v jeho principu invence, a to jak v Invencích I – X, jež vznikaly v různých časových rozestupech cca 30 let, tak i v jiných žánrech, např. Variacích na téma G. Mahlera, symfonické básni Zemský ráj to na pohled, nebo v pětici smyčcových kvartetů, atd. Poledňák s obdivuhodnou péčí porovnává různé ohlasy těchto prací, sleduje motivace i peripetie různých soudů, k nimž přidává i své analytické postřehy a závěry.

Dokumentační materiály tvoří soupis skladeb (autonomní hudba), přehledy o spolupráci s filmem, televizí, divadlem, soupis zvukových a obrazových snímků, v němž není zařazen soupis rozhlasových nahrávek (nejsou – byly smazány?) či relací, v nichž mluvil. Důkladně jsou utříděny i Klusákovy literární projevy a literatura o něm. Monografie má české a anglické resumé a nechybí ani fotografie s půvabnými náměty a popiskami (*Novoročenky pro přátele*, *V Mnichově*, *S oblíbeným hrnkem*, *Ze zkoušky na inscenaci Zlý jelen*, *Výsek z hovoru Já že jsem tvrdý chlapík?*, *Doma ve své pracovně*, ad.). Vítanou součástí knihy je rovněž profilové CD s dvěma komorními a třemi orchestrálními díly z let 1992–2004.

Ivan Poledňák je autorem vzorně vybavené vědecké monografie, která nabízí cestu k poznání osobnosti a hudebního světa žijícího skladatele, jehož dílo patří k reprezentativním hodnotám české hudební kultury druhé poloviny dvacátého století. Jeho kniha je zároveň i barvitým obrazem proměn doby, která pro dnešní mladou generaci je již minulostí (ač stále žije dost pamětníků). Pro všechny čtenáře je zde řada námětů k úvahám

a jen málokomu se daří tak jako jemu proměnit pozoruhodné náměty, náročnou tematiku v poutavou četbu.

Kniha byla oceněna jako nejkrásnější kniha vydaná nakladatelstvím Univerzity Palackého v roce 2004.

IVAN POLEDŇÁK: DIE PASSION DER VERNUNFT

Zusammenfassung

Poledňáks Monographie über den Komponisten Jan Klusák ist eine exzellente Monographie über die Persönlichkeit eines Tonsetzter der Gegenwart, dessen Werk zu repräsentativen Werten der tschechischen musikalischen Kultur den zweiten Hälfte des zwanzigsten Jahrhunderts gehört. Ein Bestandteil des Buches ist ein Profil CD.

IVAN POLEDŇÁK: VÁŠEŇ ROZUMU

Shrnutí

Poledňákova monografie o skladateli Janu Klusákovi je vynikající monografií o soudobé skladatelské osobnosti, jehož dílo náleží k reprezentativním hodnotám české hudební kultury druhé poloviny 20. století. Součástí knihy je profilové CD.